

Analiza unor forme de manifestare a agresivității la preadolescenți din mediul urban și rural

The analysis of the types of aggressiveness at preadolescents from urban and rural environment

Losii Elena, conf.univ., dr. în psihologie, UPS "Ion Creangă"

Summary

In last year's the study of aggressive behaviour became widespread and dynamic, and also remains a challenge for psychology. The evolution of aggressiveness phenomenon led to the it's refinement based on different practices and mechanisms of aggressiveness appearance. In phylogentic evolution remains constantly especially among children. The types and forms of aggressive behaviour are becoming more numerous and various. Aggressive behaviour knows a multitude of faces and can be expressed in a variety of ways. The given article is dedicated to the research of aggressive and types of aggressive behaviour at preadolescents. Our study included 100 preadolescents from urban and rural environments. The hostility, physical aggression, indirect aggression, nervousness, negativity, verbal aggression and guilt were tested with Buss - Durkee Hostility Inventory.

As consequences we can mention that aggressive behaviour is largely specific to contemporary preadolescents. Also we can underline that aggressive behaviour and types of aggressive behaviour depends on gender and environment of preadolescents.

Key words: aggressive behaviour, direct aggression, indirect aggression, physical aggression, hostility, negativity, nervousness, suspicion.

Rezumat

Studierea comportamentului agresiv reprezintă în zilele de azi un fenomen provocator pentru psihologie. Evoluția filogenetică și ontogenetică nu au dus la dispariția fenomenului, ci la nuanțarea sa, la adoptarea altor practici, bazate pe diverse mecanisme declanșatoare ale agresivității. În ultimii ani fenomenul agresivității ia amploare, în mod special în rândul copiilor. Formele de manifestare a comportamentului agresiv devin mai numeroase și mai variate. Problema pe care am pus-o în acest studiu este formele prin intermediul cărora își găsește exprimarea agresivității în rândurile preadolescenților. În studiu au fost încadrați 100 de subiecți cu vârsta cuprinsă între 12-14 ani, din mediul urban și rural. În scopul stabilirii specificului reacțiilor agresive și ostile la preadolescenți am utilizat Chestionarul de agresivitate Buss-Durkee, care scoate în evidență indicele reacțiilor agresive și al ostilității subiecților, specificând următoarele forme, tipuri și reacții agresive: agresivitate fizică, agresivitate indirectă, nervozitate, negativism, supărare, neîncredere, agresivitate verbală, sentimentul vinovăției. Rezultatele obținute ne-au condus spre constatarea faptului că comportamentul agresiv este în mare parte specific preadolescenților contemporani. Am scos în evidență faptul că la vârsta preadolescentă, agresivitatea se manifestă diferit în dependență de genul și mediul de proveniență al acestora.

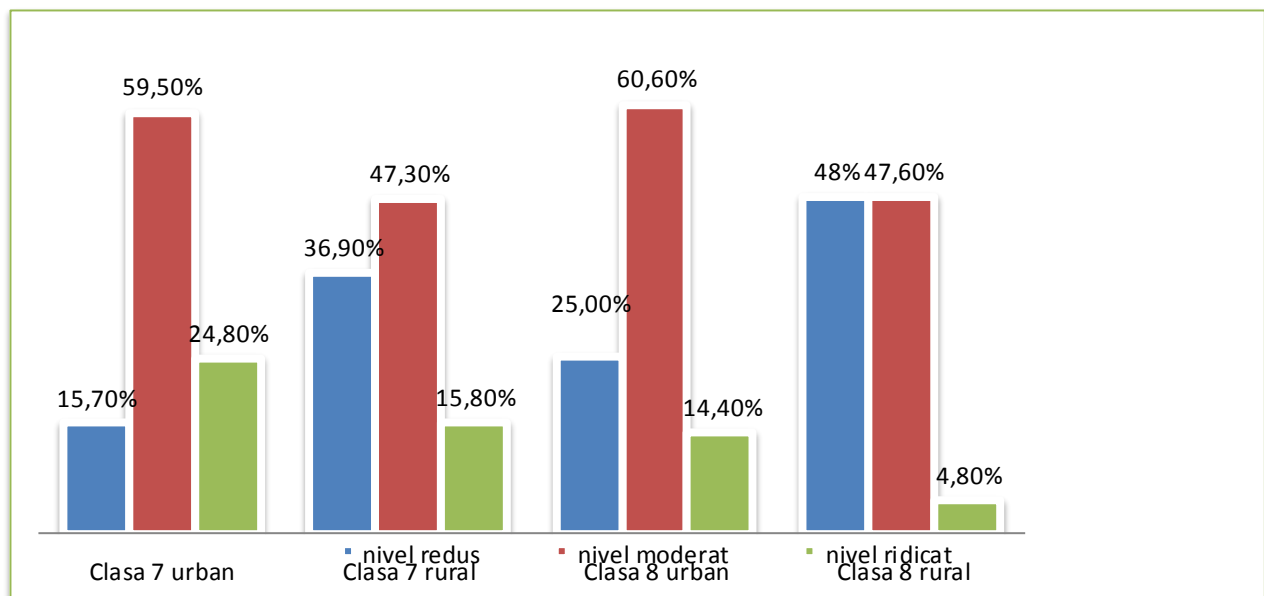
Cuvinte-cheie: comportament agresiv, agresivitate directă, agresivitate indirectă, agresivitate fizică, ostilitate, negativism, iritabilitate, suspiciune.

În ultimii ani studiul problematicii agresivității a căpătat amploare și dinamică, păstrându-și actualitatea și provocarea pentru psihologie. Paradoxal este faptul că evoluția filogenetică și ontogenetică nu au dus la dispariția fenomenului, ci la nuanțarea sa, la adoptarea altor practici, bazate pe diverse mecanisme declanșatoare ale agresivității. Ceea ce rămâne constant în evoluția filogenetică este complexitatea fenomenului, în mod special în rândul copiilor. Formele de manifestare sunt din ce în ce mai numeroase și mai variate. Comportamentul agresiv cunoaște o multitudine de fețe, care pot fi exprimate într-o varietate de moduri. Problema pe care am pus-o în acest studiu este formele prin

intermediul cărora își găsește exprimarea agresivității în rândurile preadolescenților. În studiu au fost încadrați 100 de subiecți cu vârsta cuprinsă între 12-14 ani, din mediul urban și rural.

În scopul stabilirii specificului reacțiilor agresive și ostile la preadolescenți am utilizat Chestionarul de agresivitate Buss-Darkee, care scoate în evidență indicele reacțiilor agresive și al ostilității subiecților, specificând următoarele forme, tipuri și reacții agresive: agresivitate fizică, agresivitate indirectă, nervozitate, negativism, supărare, neîncredere, agresivitate verbală, sentimentul vinovăției.

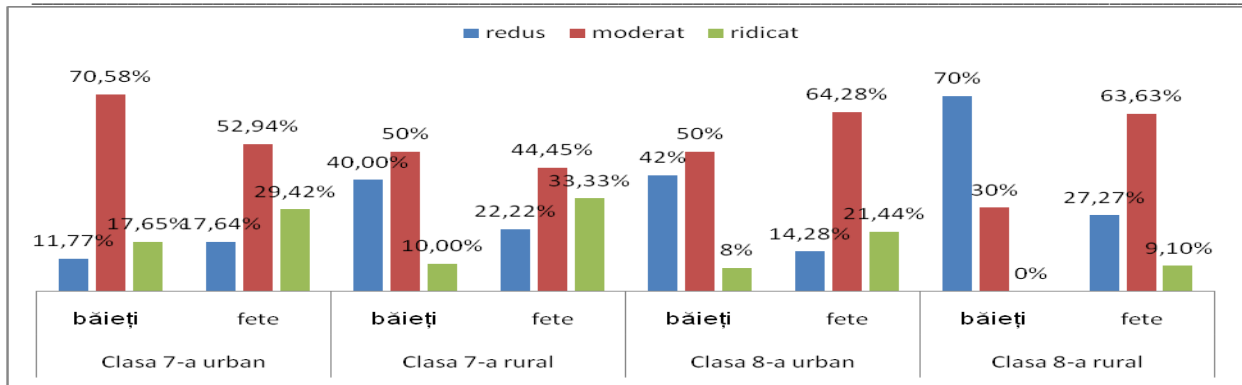
Distribuția de rezultate a datelor privind indicele reacțiilor agresive la cei 100 de preadolescenți care au participat la experiment sunt prezentate în graficul ce urmează.

Fig. 1. Distribuția datelor privind indicele reacțiilor agresive pentru preadolescenții testați în dependență de medii și clase, conform inventarului A.Buss și A. Durkee în %

Am constatat că agresivitatea fizică se manifestă la un nivel redus la 15,7% dintre preadolescenții din mediul urban, 36,9% dintre elevii din clasa a 7-a din mediul rural, la 25% la elevii din clasa a 8-a urban și la 48% dintre cei din mediul rural. Un nivel ridicat al agresivității fizice constatăm la elevii din clasa a 7-a urban - 24,8%. Observăm că în toate cele 4 clase cel mai mare număr de elevi demonstrează un nivel moderat al agresivității fizice.

Există oare deosebiri în modul de prezentare a comportamentului agresiv la băieți și fete? La cercetare au participat 51 fete și 49 băieți. Mai jos vom prezenta rezultatele pentru formele de manifestare a agresivității și diferențele în funcție de gen. Astfel, rezultatele obținute pe nivele la agresivitatea fizică în funcție de gen și mediu sunt prezentate în următorul grafic.

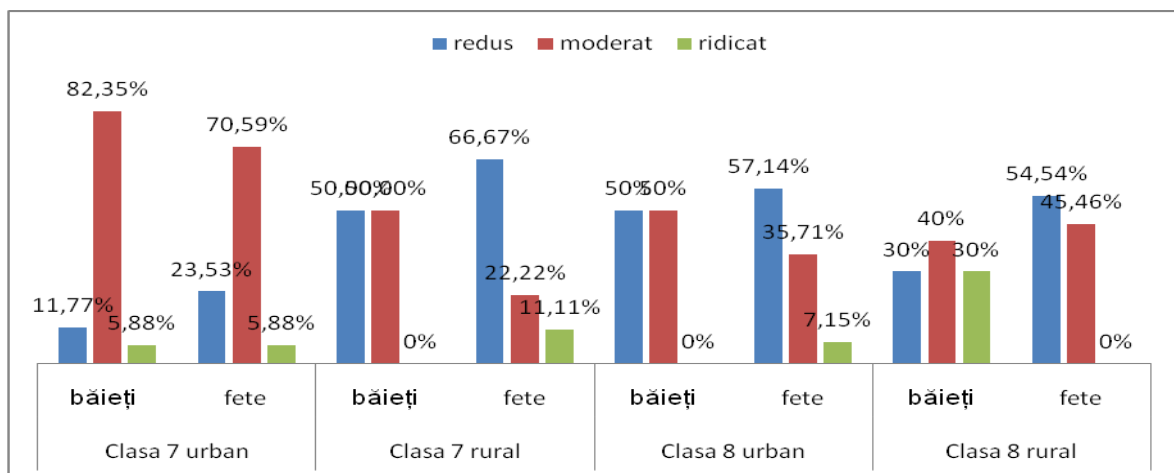

Fig. 2. Distribuția datelor privind agresivitatea fizică pentru preadolescenții testați în dependență de medii, gen și clase, conform inventarului A.Buss și A. Durkee în %

Analizând rezultatele prezentate în fig. 2, observăm o diferență între mediile și genul preadolescenților. Constatăm că fetele din clasa a 7-a mediul rural sunt cele mai agresive fizic, înregistrând un punctaj de 33,33% față de băieții care sunt mai puțin agresivi și față de ceilalți semeni din mediul urban care la fel au un punctaj mai mic. Așadar, fetele din clasa a 7-a mediul rural manifestă agresivitate fizică mai ridicată decât băieții, adică sunt mai nestăpânite și au tendințe spre impulsivitate.

În ceea ce privește agresivitatea indirectă, am obținut următoarele rezultate: agresivitate indirectă ridicată manifestă 6,3% dintre elevii clasei a 7-a din mediul urban, 5,3% dintre semenii din mediul rural, 3,6% dintre subiecții din clasa a 8-a din mediul urban precum și 4,8% dintre cei din mediul rural. Marea parte a subiecților demonstrează agresivitate indirectă la nivel mediu.

Diferențele obținute în dependență de gen și mediu la agresivitatea indirectă le ilustrăm în următorul grafic:

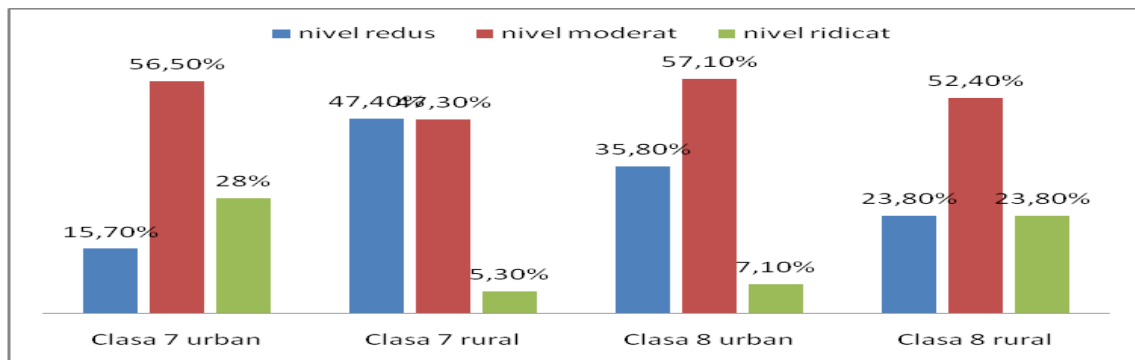

Fig. 3. Distribuția datelor privind agresivitatea indirectă pentru preadolescenții testați în dependență de medii, gen și clase, conform inventarului A.Buss și A. Durkee în %

Cei care își manifestă la un nivel ridicat agresivitatea indirectă, aduc insulte ofensatoare la adresa celor din jur, etichetează persoanele sau înjură sunt băieții clasei a 8-a din mediul rural cu 30% în

comparație cu fetele din același mediu care au 7,15% și mai este diferență față de fetele clasei a 7-a rural care au acumulat 11,11%. Între băieții și fetele clasei a 7-a urban nu se înregistrează diferențe, aceștia înregistrează 5,88%. Băieții din clasa a 7-a rural, clasa 8-a urban și fete din clasa a 8-a rural nu sunt în genere. Astfel, putem afirma că băieții din clasa a 8-a din mediul rural sunt mai agresivi decât ceilalți semeni ai lor. Majoritatea preadolescenților din ambele medii manifestă un nivel redus și moderat al agresivității indirecte.

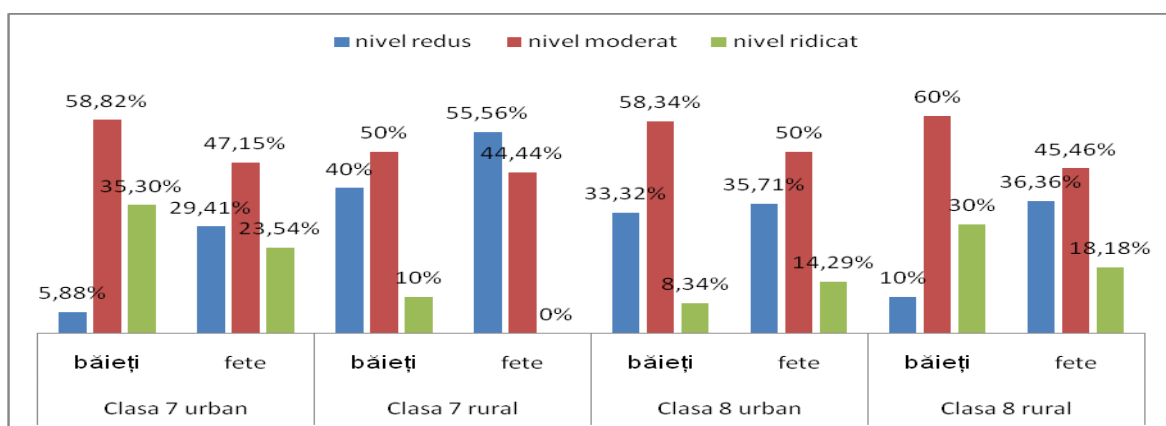
Nervozitatea reprezintă o altă formă de manifestare a comportamentului agresiv. Rezultatele obținute la această scală le prezentăm în graficul ce urmează:

Fig. 4. Distribuția datelor privind nervozitatea pentru preadolescenții testați în dependență de medii și clasă, conform inventarului A.Buss și A. Durkee în %

La nervozitate subiecții au acumulat un punctaj care arată că 15,5% preadolescenți din clasa a 7-a din mediul urban, 47,40% clasa a 7-a din mediul rural, 35,80% preadolescenți clasa a 8-a din mediul urban și 23,80% rural manifestă un nivel redus al nervozității. Majoritatea elevilor au nivel moderat, iar la nivel ridicat se înregistrează 28% pentru elevii clasei a 7-a din mediul urban, 5,3% clasa a 7-a mediul rural, 7,1% elevii clasei a 8-a din mediul urban și 23,8% elevii mediului rural.

Constatăm diferențe la scala nervozitate în funcție de gen și mediu.

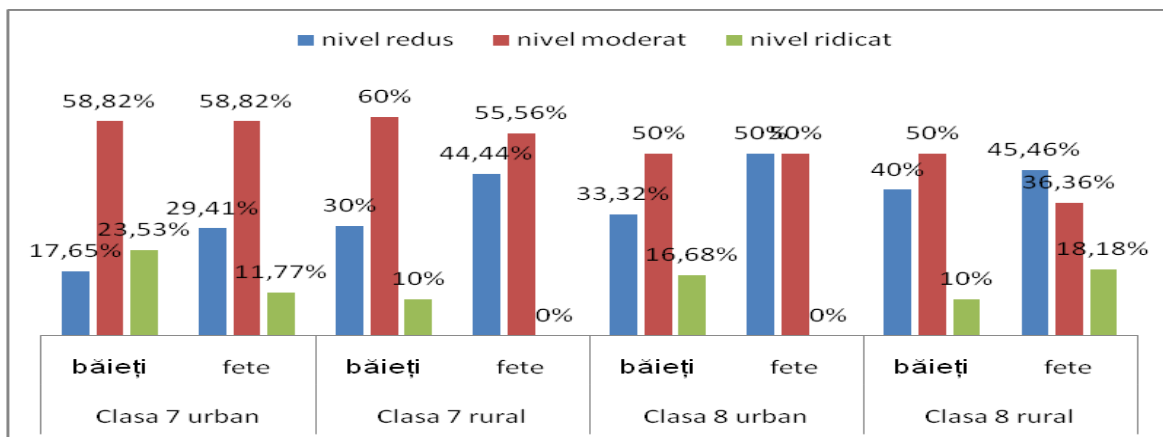
Fig. 5. Distribuția datelor privind nivelul nervozității la preadolescenți în dependență de mediu, gen și clasă, conform inventarului A.Buss și A. Durkee în %

Nervozitatea este o cauză care declanșează agresivitatea, astfel pentru nivelul ridicat al nervozității sunt diferențe între preadolescenții băieți clasei a 7-a din mediul urban cu 35,30% față de fetele din același mediu cu 23,54%, față de băieții aceleiași clase din mediul rural 10% și față de fetele clasei a 7-a din mediul rural 0%. În clasa a 8-a avem diferențe pentru nervozitate la băieții din mediul rural 30% în comparație cu fetele din aceeași clasă 18,18% și fetele din mediul urban cu 14,29%, la fel și față de băieții mediului urban 8,34%. Nici un procent nu se înregistrează pentru fetele clase a 7-a din mediul rural. De aici reiese că starea de nervozitate îi afectează mai mult pe băieții clasei a 7-a mediul urban, care au acumulat cel mai mare punctaj.

La scala negativism constatăm că 25,1% dintre elevii clasei a 7-a din mediul urban, 79% dintre cei din mediul rural, 59,3% dintre elevii din clasa a 8-a din mediul urban și 42,9 % dintre cei din mediul rural au un nivel scăzut al comportamentului de opoziție, iar un nivel înalt al unui asemenea comportament îl au 18,8% dintre elevii clasei a 7-a din mediul urban, 14,3% dintre elevii clasei a 8-a din mediul rural și 7,1% dintre semenii lor din mediul urban.

Diferențele de gen și mediu din clasa a 7-a și a 8-a din mediul urban și mediul rural sunt ilustrate în următorul grafic.

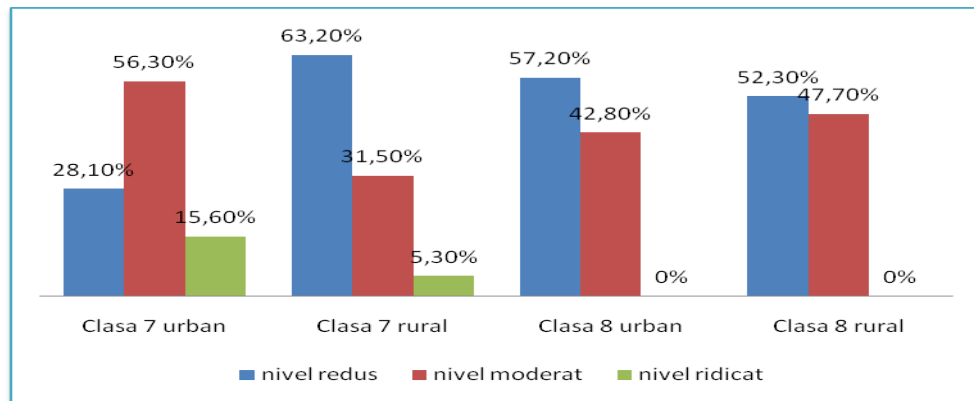

Fig. 6. Distribuția datelor privind nivelul de negativism la preadolescenți în dependență de mediu, gen și clasă, conform inventarului A.Buss și A. Durkee în %

Preadolescenții care manifestă nivel ridicat de negativism sunt băieții clasei a 7-a din mediul urban cu 23,53% față de fetele din aceeași clasă cu 11,77%, față de fetele din mediul rural la fel din clasa a 7-a. Pentru clasa a 8-a fetele din mediul rural înregistrează nivel ridicat al negativismului 18,18% față de băieții din aceeași clasă și băieții clasei a 7-a rural cu 10% și băieții clasei a 8-a din mediul urban 16,68%. De aici reiese că iarăși băieții clasei a 7-a urban manifestă la nivel ridicat o atitudine de ignorare și opoziție. Școlarii cu nivel ridicat de negativism se caracterizează prin comportament opozant față de

autoritate. Ei implică refuzul de a coopera și se pot exprima printr-un șir de comportamente: de la lipsa de bunăvoință pasivă până la răzvrătire față de reguli și convenții.

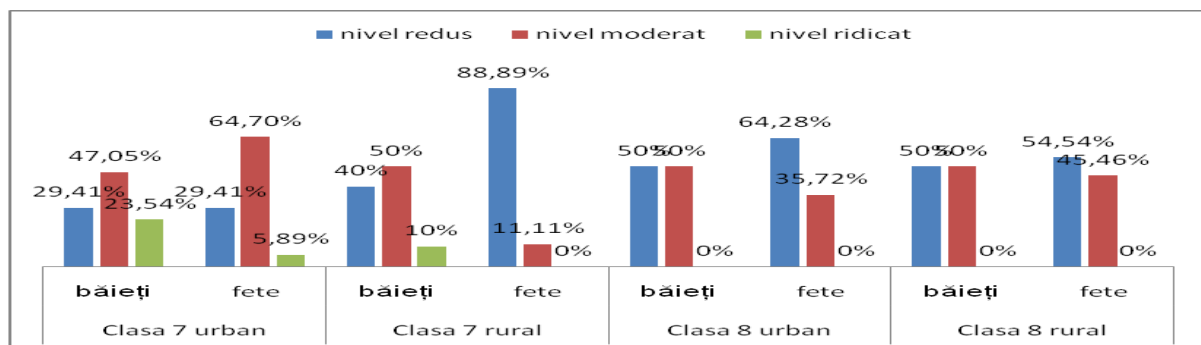
Sentimentul de supărare reprezintă o altă formă de manifestare a agresivității. Rezultatele obținute la această scală sunt prezentate în fig.7.

Fig. 7. Distribuția datelor privind nivelul de supărare la preadolescenți în dependență de mediu și clasă, conform inventarului A.Buss și A. Durkee în %

Supărare și invidie față de lumea înconjurătoare la un nivel ridicat s-a dovedit că demonstrează doar elevii din clasele a 7-a. Cei din mediul urban au acumulat un procentaj de 15,6%, iar semenii din mediul rural – 5,3%. Supărarea la un nivel redus o trăiesc și 28,1% dintre elevii clasei a 7-a din mediul urban, 57,2% dintre elevii din a 8-a din mediul urban și 52,3% dintre cei din a 8-a din mediul rural.

Băieții și fetele în ceea ce privește supărarea înregistrează următoarele diferențe:

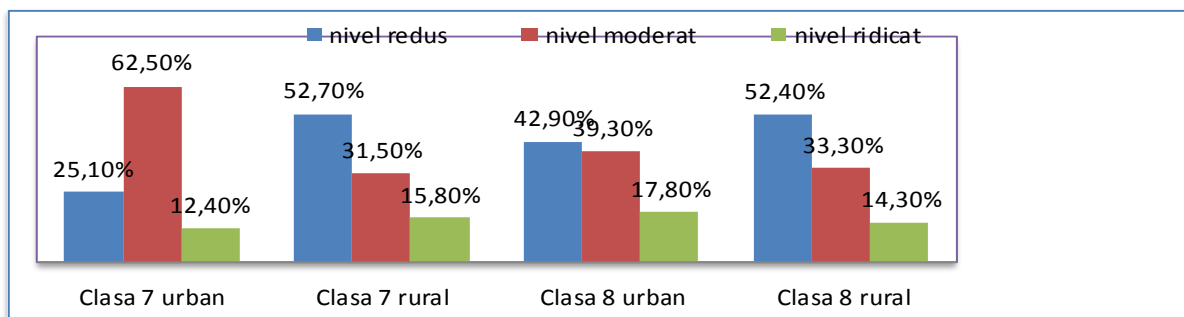

Fig. 8. Distribuția datelor privind nivelul de supărare la preadolescenți în dependență de mediu, gen și clasă, conform inventarului A.Buss și A. Durkee în %

Sentimentul supărării este întâlnit frecvent la oameni, însă în fig. 8 avem prezentate rezultate care ne demonstrează diferențe între preadolescenții din mediul urban și mediul rural și observăm că cei mai supărăcioși sunt băieții din clasa a 7-a mediul urban care acumulează 23,54% față de fetele din aceeași clasă și același mediu 5,89% și față de băieții clasei a 7-a mediul rural 10%. Fetele clasei a 7-a rural și toți preadolescenții clasei a 8-a din ambele medii nu înregistrează un nivel ridicat al supărării, astfel acumulează 0,00%.

Neîncrederea, la fel, poate duce ca mecanism de apărare la acte agresive. Constatăm că avem diferențe între fetele clasei a 8-a rural care 36,36% și băieții din aceeași clasă dintre care 10% manifestă nivel înalt, băieții din mediul urban 8,33% și fetele din acest mediu 14,29% manifestă nivel înalt. În clasa a 7-a cei mai neîncrezuți sunt băieții din mediul rural cu 20% în comparație cu fetele din mediul urban care au 5,89%. și totuși mai neîncredute sunt fetele clase a 8-a rural.

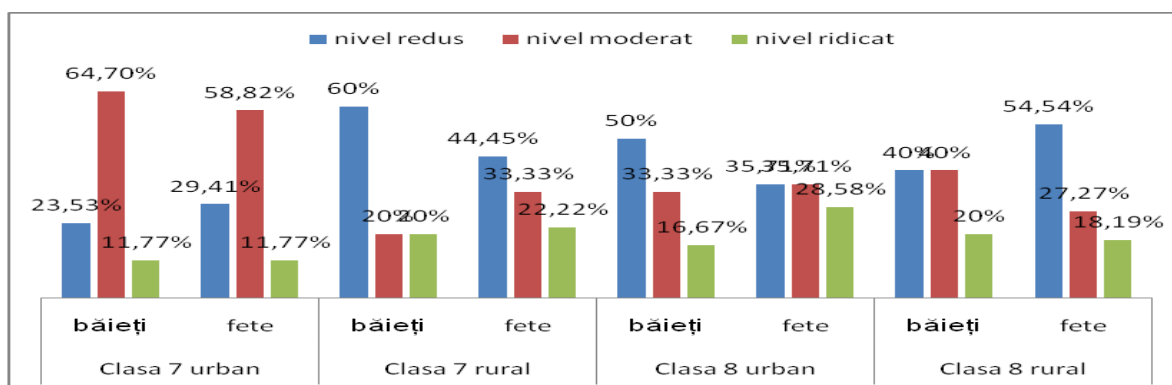
Rezultatele obținute la scala agresivității verbale la preadolescenți sunt prezentate în pe nivele în fig. 9.

Fig. 9. Distribuția datelor privind nivelul de agresivitate verbal la preadolescenți în dependență de mediu și clasă, conform inventarului A.Buss și A. Durkee în %

O manifestare a emoțiilor negative sub formă de strigate, înjurări, certuri se înregistrează în comportamentul elevilor din toate 4 clase. Agresivitatea verbală la un nivel înalt îi caracterizează pe 12,4% dintre subiecții din clasa a 7-a din mediul urban, 15,8% dintre semenii din mediul rural, 17,8% dintre cei ce învață în clasa a 8-a din mediul urban și 14,3% dintre semenii lor din mediul rural. Un nivel scăzut al agresivității verbale se observa că îl au mai mulți elevi din mediul rural decât din mediul urban.

Rezultatele la scala agresivității verbale la preadolescenți în funcție de gen și mediu este prezentată în fig. 10

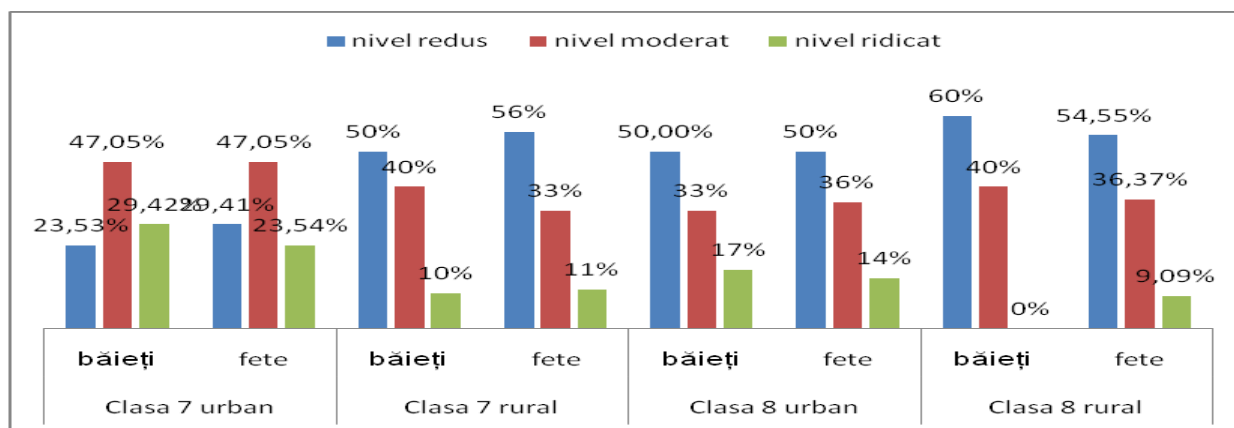
Fig. 10. Distribuția datelor privind nivelul de agresivitate verbală la preadolescenți în dependență de mediu, gen și clasă, conform inventarului A.Buss și A. Durkee în %

Înjurăturile și bârfele la nivel ridicat le caracterizează pe fetele din clasa a 8-a urban cu 28,58% mai mult decât băieții din același mediu cu 16,67% și cei din mediul urban cu 20%. În clasa a 7-a sunt 22,22% pentru fetele din mediul rural față de băieții care sunt 20%. Nu sunt diferențe la agresivitatea verbală între băieții și fetele clasei a 7-a din mediul urban, aceștia însumează 11,77%. Cele mai agresive verbal sunt totuși fetele din mediul urban, clasa a 8-a, care au acumulat cele mai mare punctaj.

Încă o formă de manifestare a agresivității este sentimentul de vinovăție. Rezultatele obținute la această scală sunt prezentate în fig. 11. Cel mai intens trăiesc sentimentul vinovăției preadolescenții clasei a 7-a din mediul urban cu 28% decât semenii lor din mediul rural care au înregistrat 11%. Cei din clasa a 8-a din mediul urban la fel au simțul vinovăției mai ridicat 14,30% decât semenii lor din mediul rural 4,80%. Pentru majoritatea preadolescenților vinovăția variază între mediul redus și moderat.

Privind nivelul vinovăției la preadolescenți în dependență de gen și mediu prezintă datele graficul ce urmează:

Fig. 11. Distribuția datelor privind sentimentul de vinovăție la preadolescenți în dependență de mediu, gen și clasă, conform inventarului A.Buss și A. Durkee în %

Sentimentul de vinovăție îl trăiesc mai intens băieții din clasa a 7-a urban cu 29,42% decât fetele clasei a 7-a din același mediu cu 23,54%, la fel și față de băieții din mediul rural clasa a 7-a care însumează 10% și fetele 11%. În clasa a 8-a la fel băieții denotă mai bine dezvoltat simțul vinovăției 17% din mediul urban, decât fetele care au acumulat 14% și față de băieții mediului rural.

Deci, în concluzie, putem menționa că comportamentul agresiv este în mare parte specific preadolescenților contemporani. Constatăm că la vârsta preadolescentă agresivitatea se manifestă diferit în dependență de genul și mediul de proveniență al acestora. Prelucrarea statistică a datelor prin metoda T-Student ne-a permis să constatăm următoarele: între preadolescenții din mediul urban și rural sunt diferențe statistic semnificative ($t=2,780$, $p=0,007$), adică cei din mediul urban sunt mai agresivi fizic (valoarea mediei pe grup=5,43) decât preadolescenții din mediul rural (valoarea mediei pe grup=4,25). La fel și pentru supărare și sentimentul vinovăției se înregistrează diferențe statistic semnificative între

mediul urban și rural, preadolescenții din mediul urban având valori mai ridicate. Diferențe statistice semnificative sunt înregistrate și în dependență de gen, unde băieții sunt mai agresivi (media=8,59), decât fetele (media=7,62). În dependență de clasă, avem date care ne demonstrează că preadolescenții din clasa a 7-a manifestă agresivitate fizică ($t=1,982$, $p=0,050$), agresivitate indirectă ($t=2,239$, $p=0,027$), supărare ($2,410$, $p=0,018$) și vinovăție ($t=2,812$, $p=0,006$) mai mult decât preadolescenții din clasa a 8-a. Credem că în mare parte acest fapt se datorează crizei de vârstă prin care trec preadolescenții în jurul vârstei de 13 ani.

Bibliografie:

1. Albu E. Manifestări tipice ale devierilor de comportament la elevii preadolescenți. Prevenire și terapie. București: Ed. Aramis, 2002.
2. Jourdan-Ionescu C., Lachance J. Desenul Familiei. Timișoara: Ed. Profex, 2003.
3. Neamțu C. Devianța școlară. Iași: Ed. Polirom, 2003.
4. Negură I. O posibilă explicație a agresivității școlare și o posibilă soluție de neutralizare a ei. În: Practica psihologică modernă. Chișinău: UPS „Ion Creangă”, 2015.
5. Marian C. Agresivitatea în școală. Cluj-Napoca: Ed. Limes, 2011.
6. Perciun N. Diminuarea agresivității la preadolescenți. Ghid pentru psihologi, cadre didactice, părinți. Chișinău, 2003.
7. Petermann, F. & Petermann, U. Program terapeutic pentru copiii agresivi. Cluj Napoca: Ed. RTS, 2006.
8. Păunescu C. Agresivitatea și conduita umană. București: Ed. Tehnică, 1994.
9. Бандура, А., Уолтер Р. Подростковая агрессия. Изучение влияния воспитания и семейных отношений. Пер. с англ. Брянцевой Ю. И Красовского Б. Москва, 2000. с. 512.
10. Барон Р., Ридчарстон, Д. Агрессия. СПб.: Питер, 1999. 352 с.
11. Лоренц К. Агрессия. Москва: Процесс, 1994
12. Реан А.А. Агрессия и агрессивность личность, СПб, 1996
13. Семенюк Л.М. Психологические особенности агрессивного поведения подростков и условия его коррекции. М, 1996, 96 стр.

Primit 11.09.2016